

nogal wat trekken die wij bijna exact een eeuw later in Nederland in de kring van de Afscheiding aantreffen; van Schotse kant zijn dan ook de afgescheidenen wel met de 'Seceders' vergeleken, terwijl men evenzeer iets van een overeenkomst zag tussen de 'Disruption' van 1843, die nog later ter sprake zal komen, en de Doleantie in Nederland; voorts tussen Thomas Chalmers, de onbetwiste leider van de 'Disruption', en Abraham Kuiper.⁴ Er waren (en er zijn nog) duidelijke herkenningpunten, over en weer. Het behoeft dan ook niet te verbazen, dat in ons land de pastorale schetsen van 'Ian Maclaren' (pseudoniem voor John Watson), die in het laatste decennium van de vorige eeuw verschenen en die al snel in het Nederlands vertaald werden (*Harten van goud* in 1896, *Van lang vervlogen dagen* in 1899) in ons land geruime tijd zeer populair waren: men zag de Nederlandse dorpssituatie, waarin de kerkelijke verdeeldheid een zo diepe kloof veroorzaakt had, als het ware op de situatie in een ander land geprojecteerd, 'Drumtochty' - in feite het dorpje Logiealmond in Perthshire, waar Watson van 1875-1877 predikant van de 'Free Church' was - leek bijna op een willekeurig protestants dorp in Nederland met een Hervormde en een Gereformeerde Kerk.⁵

Bijna - maar toch niet geheel: een meer zorgvuldige vergelijking laat zien dat de parallellen slechts gedeeltelijk opgaan. Dat blijkt bijvoorbeeld, wanneer wij de 'Evangelical movement' in Schotland vergelijken met verwante bewegingen in Nederland. Voor het verstaan van de ontwikkelingen in Schotland moeten wij teruggaan tot de zeventiende eeuw. Zoals in Engeland beleefde toen ook in Schotland het puritanisme een korte periode van triomf. In zijn *Secret and True History of the Church of Scotland* (nog in de zeventiende eeuw geschreven, maar pas in 1817 gepubliceerd) beschreef de Schotse predikant James Kirkton de middenjaren van de zeventiende eeuw, waarin ook in Schotland een vorm van puritanisme de toon aangaf, in wel zeer hooggestemde bewoordingen: 'Then was Scotland a heap of wheat set about with lilies, or a palace of silver beautifully proportioned; and this seems to me to have been Scotland's high noon'.⁶ Kirktons beschrijving is romantiserend en ten-

4. Zie A.L. Drummond, *The Kirk and the Continent*, Edinburgh, 1956, 164.

5. *Harten van goud* is een vertaling van *Beside the Bonnie Brier Bush* (1894); *Van lang vervlogen dagen* van *Days of Auld Langsyne* (1899). Als voorbeeld van de invloed van Maclaren moge dienen, dat de Utrechtse oecumenicus A.J. Bronkhorst mede door de lectuur van Maclaren geïnteresseerd raakte in het predikantswerk: A. de Groot, 'Levenskroniek'. In: *Tussen uitdaging en traditie* (Opstellen aangeboden aan A.J. Bronkhorst), 's-Gravenhage, 1984, 10.

6. Gec. uit A.L. Drummond and J. Bulloch, *The Church in Victorian Scotland 1843-1874*, Edinburgh, 1975, 28. Zie voor kritiek op Kirktons werk: *Dictionary of National Biography*, s.v.